

סוכה דירת קבע בעינן

פורטל הדף היומי למסכת סוכה

הרב יונתן קירש

תוכן עניינים:

שיטת התנאים: "כולהו סבירא להו דירת קבע בעינן"
הנהגה ניסית מול הנהגה טבעית: ביאור השם משמואל
מ'סוכת ארעי' ל'מעון קבע': המעבר בנבואות אחרית הימים
מגלות לגאולה: הקמת סוכת הקבע לפי דברי הזוהר והשל"ה

"אמר אביי:

רבי, ורבי יאשיה, ורבי יהודה, ורבי שמעון, ורבן גמליאל, ובית שמאי, ורבי אליעזר, ואחרים,

כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן".

(סוכה, ז עמוד ב)

השיטה המוכרת היא שסוכה היא דירת ארעי. אולם לא כך סוברים כולם. אביי מביא רשימה של תנאים הסוברים שסוכה "דירת קבע", דבר הבא לידי ביטוי בשלל סוגיות הלכתיות:

רבי: מצריך גודל של ארבע על ארבע אמות.

רבי יאשיה: מצריך גם דפנות הראויות לסיכוך.

רבי יהודה: מכשיר שגובהה מעל עשרים אמה.

רבי שמעון: מצריך שלוש דפנות כהלכתן ורביעית בת טפח.

רבן גמליאל: פוסל סוכה בראש העגלה.

בית שמאי: פוסלין סוכה למי שראשו ורובו בסוכה ושולחנו בבית.

רבי אליעזר: פוסל סוכה כמין צריף.

אחרים: סוכה העשויה כשובך ללא זויות - פסולה.

הראשונים מסבירים שלא כל התנאים שווים לחלוטין בשיטתם, ולא כולם מסכימים זה עם זה בכל הפרטים הנידונים¹, אלא שבעיקרון הכללי כולם מסכימים שצריך דירת קבע בניגוד לחולקים עליהם².

לאחר שראינו שמדובר על דעה כל כך מרכזית ננסה לעמוד על משמעותה הרעיונית.

הנהגה ניסית מול הנהגה טבעית: ביאור השם משמואל

ה'שם משמואל' (מועדים, סוכות) מבאר ששתי הדעות, דירת קבע או דירת ארעי, מתאימות לשתי הנהגות אלוקיות שונות - ההנהגה ניסית ("ארעית") לעומת הנהגה הטבעית ("קבע"):

"להבין ענין הפלוגתא אי סוכה דירת קבע בעינן אי דירת עראי בעינן..."

והנה כבר אמרנו שההנהגה הנסית וההנהגה הטבעית כל אחת יש לה מעלה מה שאין בחברתה... ומכל מקום יש להנהגה הטבעית נמי מעלה שאין בהנהגה הנסית, כי בהיות חורשין וזורעין ומקיימין מצוות התלויות בארץ, נתבררו כל חלקי הקדושה המפוזרים בגשם חומר הארץ, ועוד לו שגם חומר הארץ נתקדש, והוא כענין ביאת הנשמה לזה העולם, כידוע. ומובן לפי הדברים האלה שהתכלית היא ההנהגה הטבעית כדי לברר כנ"ל. וההנהגה הנסית במדבר היתה צורך לשעתה לבד, כדי שיתחזקו ישראל בתורה ואמונה טהורה למען יהיה ביכולתם לבוא לארץ לחרוש ולזרוע ולברר כנ"ל, ומכל מקום תכלית התכלית היא שיתקדש כל כדור הארץ כמו לעתיד, ויזדכך החומר עד שתשוב כל ההנהגה למעלה מן הטבע של עכשיו...

קיצור הדברים ההנהגה שבמדבר שהיתה הנהגה נסית היתה רק הכנה להנהגה הטבעית שבארץ ישראל ועוד כל ימי עולם עד לעתיד, שאז יתעלה כל הטבע וישוב הכל קודש למעלה מן הטבע... ועל כן רוב חכמי ישראל סוברים דירת קבע בעינן היינו משום דהעתיד היה עומד לנגד עיניהם ממש ואליו עושין את הזכר... שאז לעתיד שתשוב ההנהגה הנוכחית למעלה מן הטבע של עכשיו אז באמת הכל יודו שסוכה דירת קבע בעינן"

בתקופת המדבר היה יתרון בהנהגה שהיא למעלה מהטבע, אולם בארץ ישראל יש צורך שגם חומר הארץ יתקדש כאשר התכלית היא בירור הטבע עם וזיכוך החומר. משום כך, דווקא השיטה של "דירת קבע בעינן" היא זו התואמת את העתיד לבוא.

¹ ראה תוספות, דף ז עמוד ב, ד"ה "כולהו". וריטב"א שם ד"ה "אמר אביי".

² תוספות הרא"ש, מסכת סוכה, דף ז עמוד ב: "על כרחך אין כולם שוים... אלא כולם בשיטה אחת אמרו דמצריכים דירת קבע יותר מבר פלוגתייהו..."

סוכה דירת קבע בעינן

פורטל הדף היומי למסכת סוכה

הרב יונתן קירש

מ'סוכת ארעי' ל'מעון קבע': המעבר בנבואות אחרית הימים

בתהילים (מזמור עו) מתוארת הופעת השכינה העתידית:

"וַיְהִי בְשָׁלֹם סֹכֹו וּמַעֲוֹנָתוֹ בְּצִיּוֹן"

אפשר לדייק שבהתחלה מתואר "סוכה", ובהמשך "מעון". מה ההבדל? המלבי"ם (שם, ביאור המילות), מבאר שבירושלים סוכתו של ה' היא "דירת ארעי", ואילו במקדש היא בקביעות כ"מעון":

"וַיְהִי בְשָׁלֹם סֹכֹו, בירושלים ששם ישבו ההמון, שם היה סוכתו של ה', **שהסוכה היא דירת עראי**, ומעונתו בציון, בציון שם ישבו המלך והסנהדרין וכחני ה', שם היה **מעונתו בקביעות** כי שם היה מקדש ה'".

מדרש תהלים (שוחר טוב, מזמור עו, ג), מקשר אותנו לפסוק נוסף המתאר את סוכת הקב"ה לעתיד:

"וַיְהִי בְשָׁלֹם סֹכֹו וּמַעֲוֹנָתוֹ בְּצִיּוֹן...דבר אחר אימתי נודע ביהודה אלהים, **כשתקים אותה הסוכה שאמרת** ביום ההוא אקים את סכת דוד הנופלת (עמוס ט יא), **הוי ויהי בשלם סוכו**".

מהי אותה "סוכת דוד הנופלת"? כך נאמר בנבואת עמוס (ט', יא):

"בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת סִכַּת דָּוִד הַנֹּפֶלֶת וְגִדְרָתִי אֶת פְּרִצִּיהֶן וְהִרְסֹתִיו אָקִים וּבְנִיתִיהָ כִּימִי עוֹלָם"

המלבי"ם (שם) מבאר, שפסוק זה מתאר את שלבי ההיסטוריה של מלכות בית דוד, מנפילה ועד תקומה³. השלב העתידי והסופי הוא שסוכת הארעי תהפוך לבניין של קבע:

"ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת. תחלה היה בית דוד בנוי ומשוכלל **כבית קבוע**, משתלשלת בבני דוד מדור דור, ואחר כך לא היה בית קבוע רק סוכת עראי וזה היה בבית שני שנבטלה מלכות בית דוד, ומלכו החשמונאים והורדוס. ובכ"ז היו עדיין נשיאים מזרע בית דוד **שזה דומה כסוכה עראי, ואחר כך נפלה גם סוכת דוד**...אבל אחר כך...ותהיה הסוכה שלמה לא מהורסת...ואחר כך תתגלה מלכות שמים כמ"ש ואני ה' אהיה להם לאלהים ואז ועבדי דוד נשיא בתוכם, שהוא יהיה מלך המשיח, ואז לא תהיה סוכת ארעי רק בנין קבוע, ועז"א ובניתיה כימי עולם שתהיה מלכות קבועה כמקודם"

מגלות לגאולה: הקמת סוכת הקבע לפי דברי הזוהר והשל"ה

השל"ה (מסכת סוכה, תורה אור, עו) מביא משל מהזוהר הקדוש המסביר את מחלוקת דירת עראי ודירת קבע⁴:

"ופירשו בזהר (ח"ג דף ו' ע"א - ע"ב), וזה לשונו שם: משל למטרוניתא, שהיתה לה קטטה עם המלך, והיתה הולכת מביתה, עד שתעבור חמתו של מלך, כיון שעברה חמת המלך, היתה היא מאליה שבה אל מקומה ואל ביתה, פעם ושתים ושלוש. לימים הלכה בחמת המלך, והמלך נתנחם עליה, נשבע שלא תוסיף לבא כפעם בפעם, אלא הוא בעצמו ילך וישיבה להיכלו בכבוד, מה שלא היה בה כן בשאר פעמים, כענין 'נפלה לא תוסיף קום', וזו היא סוכת דוד וזו היא סוכת שלום וזו היא בתולת ישראל. עד כאן. ומה שהיתה עתה דירת עראי תחזור לדירת קבע, כי אם הבנים שמחה סוד עולם הבא. ומחלוקת רבי יהודה וחכמים (סוכה ז ב), בסוכה דירת עראי ובדירת קבע, שניהם אמת, אלו ואלו דברי אלהים חיים, ודי בזה למשכיל ומבין".

סוכת דוד הנופלת היא הסוכה שבה הקב"ה, בשיבת ציון ובגאולה, יורד לשבת אצל המטרוניתא - עם ישראל. בקץ הגלות, הקב"ה בעצמו יקים את סוכת דוד, וישוב להיכלו. ואז דירת הארעי תהפוך לקבע.

³ וראה בפירוש האלשיך שם.

⁴ זוהר, פרשת ויקרא, מאמר 'נפלה לא תוסיף קום', אות עח'-פא'.